

การส่งเสริมผลิตภัณฑ์การเกษตรและหัตถกรรมเพื่อเพิ่มรายได้ที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
ด้วยโมเดลบีซีจีของชุมชนบ้านเหล่ากอหก ตำบลเหล่ากอหก อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
The Promotion of Agricultural and Handicraft Products in Order to Increase Income
Leading to Sustainable Development with the BCG Model of Ban Lao Ko Hok
Community, Lao Ko Hok Sub-district, Na Haeo District, Loei Province

พลสยาม สุนทรสนิ¹ อาทิตย์ ถมมา² กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์³ อริศราวรรณ นิยมรัตน์จำรูญ⁴ กันตพงษ์ จุลราช⁵
E-mail: pholsiam.sun@lru.ac.th

บทคัดย่อ

ในยุคปัจจุบันมีกระแสของความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ครอบคลุมเวลา ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนแทบทุกชนชั้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง ขนาดย่อย จนถึงกลุ่มการเกษตรกร จากอาชีพที่ทำอยู่ไม่สามารถตอบโจทย์ค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้นได้ จึงมีความจำเป็นต้องหารายได้เพิ่มจากงานที่มีอยู่ในแทบทุกพื้นที่ ที่เป็นสังคม ชุมชน เช่น ในกรณีของบ้านเหล่ากอหก ต.เหล่ากอหก อ.นาแห้ว จ.เลย ที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาร้านนี้ โดยสภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ หมู่บ้านเหล่ากอหก เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอนาแห้วที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีเขตติดต่อกับหมู่บ้านร่มเกล้า อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก ห่างจากตัวจังหวัด 134 กิโลเมตร ผ่านถนนหมายเลข 2115 และถนนหมายเลข 2195 ที่จะมุ่งสู่อำเภอชาติตระการ และจังหวัดน่าน เป็นลำดับ เป็นพื้นที่อยู่ในหุบเขามีกุ๊วเขาสลับซับซ้อน มีอากาศค่อนข้างเย็น โดยเฉลี่ย 25-28 องศาเซลเซียสตลอดปี หน้าฝนหน้าหนาวมีหมอกปกคลุมทั่วทุกขุนเขาที่เป็นเหมือนหลังคาของ ต.เหล่ากอหก เป็นสถานที่อันน่าท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งในแง่ของธรรมชาติดั้งเดิมของจังหวัดเลยนอกเหนือจากภูสวนทราย ภูหัวฮ่อม บ้านแสงภา เป็นต้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด ปลูกสับปะรด ฯลฯ และงานหัตถกรรมคือทอผ้าขาวม้า

บทความนี้เป็นเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์พืชผลทางการเกษตร (แยมสับปะรด) 2) เพื่อศึกษากระบวนการทำผ้าทอมือ (ผ้าขาวม้า) และ 3) เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สู่การกระจายรายได้ให้กับชาวบ้าน ผลจากการสัมภาษณ์สมาชิกทั้งสองกลุ่มปรากฏว่า กลุ่มที่ทำการแปรรูปแยมสับปะรด 18 คน ชาวบ้านยังขาดเทคนิคในการสร้างสีสันให้กับสินค้า เช่น ทำให้สีสดใส น่ารับประทาน เป็นต้น คิดเป็น 83 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มผลิตผ้าขาวม้าทอมือ 15 คน ชาวบ้านยังคงทำลายผ้าขาวม้าแบบเดิมๆ ยังขาดการสร้างรูปแบบลวดลายที่หลากหลาย คิดเป็น 86 เปอร์เซ็นต์ และทั้งสองกลุ่มต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการกระจายสินค้า คิดเป็น 93 เปอร์เซ็นต์

คำสำคัญ: การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ การเกษตรและหัตถกรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน โมเดลบีซีจี บ้านเหล่ากอหก

Abstract

In the present era, there is a trend of changes in various fields including social, economic, political, environment, technology and culture that affect the livelihoods of almost every class of people, particularly, small and medium-sized entrepreneurs to business groups to farmers. From the current occupation, it cannot ensure the increasing cost of living. Therefore, it is necessary to earn more income from jobs that are available in almost every area in a community society such as in Ban Lao Ko Hok, Lao Ko Hok Sub-district, Na Haeo District, Loei Province where the researchers conducted this study. In general, geography in Lao Ko Hok village is one of the Sub-district of Na Haeo District in the northwest adjacent to Rom Klao village, Chat Trakan District, Phitsanulok Province. It is 134 kilometers from the city via Road No.2115 and Road No.2195 heading to Chat Trakan District and Nan Province respectively. It is an area in the valley with complex mountains. The weather is cool with an average of 25-28 degrees celsius throughout the year. In the rainy and winter season, there is mist covering every mountain that is like the roof of Lao Ko Hok Sub-district. It is one of the most interesting places to visit in terms of the original nature of Loei Province aside from Phu Suan Sai, Phu Hua Huam in Ban Saeng Pha, etc. Most of the villagers are agriculture such as farming, planting corn, planting pineapple, etc., and handicrafts that as loincloth weaving.

^{1, 3-5} อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

This article is a descriptive analysis with the following objectives: 1) to study the processing of agricultural products (pineapple jam) 2) to study the process of loincloth weaving 3) to promote products to distribute income to the villagers. Results from interviews with members of both groups revealed that in a group of 18 people of processing pineapple jam, the villagers still lacked techniques to create colors for their products such as colorful products, appetizing, etc. as shown at 83%. A group of 15 people of loincloth weaving products, still made the traditional loincloth, still lacking in creating a variety of new patterns as shown at 86%. Both groups needed support from various agencies including distribution as shown in 93%.

The interviews of both groups, 18 pineapple jam processing and 15 handicraft loincloth weaving produce groups, the results showed that there is a need for government agencies or relevant agencies to support and find a way to distribute the product wider than it is now.

Keywords: product promotion, agricultural and handicraft, sustainable development, BCG model, Ban Lao Ko Hok

ความเป็นมาของปัญหา

บ้านเหล่าออกก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ทำการเกษตรมาตั้งแต่เริ่มแรก เช่น ข้าว ข้าวโพด สับปะรด แมคคาดีเมีย และฝ้าย เป็นต้น พืชผลบางอย่างได้ผลดี บางอย่างก็ไม่ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพดิน และภูมิอากาศก็น่าจะเป็นไปได้ บางครอบครัวจึงทำการแปรรูปจากสับปะรดที่มีอยู่มาเป็นสับปะรดกวน และแยมสับปะรด เป็นต้น บางครอบครัวก็ทำหัตถกรรมมีผ้าขาวม้า(เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มแรกๆ ที่มาตั้งหลักปักฐาน) ที่มีฝ้ายเป็นวัตถุดิบ ซึ่งปลูกเป็นบางครอบครัว ปัญหาใหญ่คือสภาพของพื้นดินทำการเกษตรที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ และการทำการเกษตรแบบเดิมๆ และทักษะการผลิตการแปรรูป โดยภาพรวมแล้วสังคมไทยส่วนใหญ่ทั่วทุกภูมิภาคมีพื้นฐานมาจากการเกษตร เช่น ปลูกข้าว และพืชต่างๆ ที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นที่ สภาพแวดล้อม หลายพื้นที่ผลิตอย่างเดียว และอีกหลายพื้นที่มีการแปรรูปจากผลผลิตเพิ่มเติมที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับรายได้ครอบครัว นั่นหมายความว่าเศรษฐกิจฐานรากที่จะกระจายไปสู่ท้องถิ่นในภาคการเกษตรที่มีการแปรรูป ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าภาคการผลิตที่มีขนาดใหญ่ที่มีกระบวนการการผลิตที่ทันสมัยและสู่แบรนด์ที่คนนิยมบริโภคโดยทั่วไปไม่ได้ก็ตาม แต่สิ่งเหล่านั้นมันคือความพยายามที่จะทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ครอบครัวและชุมชนโดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมนั่นเอง

อีกประการหนึ่ง บทความนี้เป็นการศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านในเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล บีซีจี โมเดล (BCG Model) ที่มี 4 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้น คือต้นน้ำก็ตามก็ยังถือว่าเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพื้นฐานที่สามารถพัฒนาต่อยอดไปได้ในอีก (ดังมีเนื้อหาต่อไป) สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569 อยู่บนพื้นฐานของ 4+1 ประกอบด้วย 4 สาขายุทธศาสตร์ คือ 1. เกษตรและอาหาร 2. สุขภาพและการแพทย์ 3. พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และ 4. การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศปี 2561 รวมกัน 3.4 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีการจ้างงานรวมกัน 16.5 ล้านคน หรือประมาณครึ่งหนึ่งของการจ้างงานรวมของประเทศ และ 1 ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ และการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน “ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG มีศักยภาพเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เป็น 4.4 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของ GDP ในอีก 6 ปีข้างหน้า และการรักษาฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้สมดุลระหว่างการมีอยู่และใช้ไปเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ BCG Model คือ เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน ประชาชนมีรายได้ดี คุณภาพชีวิตดี รักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้มีคุณภาพที่ดีด้วยการใช้ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม” คณะกรรมการบริหารโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้อนุมัติแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ.2564-2569 ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1: สร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ ธรรมชาติไม่ใช่เพียงทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่ใช้แล้วหมดไป แต่ธรรมชาติจะเป็นแหล่งกำเนิดของชีวิตและทุกสรรพสิ่งบนโลกเป็นพื้นฐานของความอยู่ดีกินดีของมนุษย์รวมถึงการนำกลับมาใช้ซ้ำตามหลักการหมุนเวียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ใช้ศักยภาพของพื้นที่โดยการระดมจากภายใน เน้นการตอบสนองความต้องการในแต่ละพื้นที่เป็นอันดับแรก ใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” และ “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” มาต่อยอดและยกระดับมูลค่าในห่วงโซาการผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าสูงขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3: ยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้เศรษฐกิจ BCG ให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนนำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมายกระดับประสิทธิภาพการผลิต ลดความสูญเสียในกระบวนการผลิตให้เป็นศูนย์ การหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ หรือการนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน ยกระดับมาตรฐานและให้ความสำคัญกับระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบ“ทำน้อยได้มาก”แทน

ยุทธศาสตร์ที่ 4: เสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน และสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างเท่าทันเพื่อบรรเทาผลกระทบ ด้วยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปเพิ่มศักยภาพของชุมชน ผู้ประกอบการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต/บริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด สร้างการเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อนำไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ (ที่มา สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล ถนนนครปฐม เขตดุสิต กรุงเทพฯ)

หมู่บ้านเหล้ากอหมกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีการทำเกษตรแปรรูปอย่างไม่เป็นทางการ คือต่างครอบครัวต่างทำโดยที่ปราศจากกลุ่ม ผู้ศึกษาในพื้นที่โดยผ่านทางสมาชิกที่เข้าร่วมในโครงการ BCG เพื่อนัดแนะวันเวลาดังกล่าวเพื่อที่จะพูดคุยถึงปัญหาและความต้องการของกลุ่มแปรรูปและการทอหัตถกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการแปรรูปสับปะรดของชาวบ้าน
2. เพื่อศึกษาวิธีการทอผ้าขาวม้าของชาวบ้าน
3. เพื่อศึกษาส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายสินค้าของชาวบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ก่อนหน้าผู้ศึกษาและคณะได้ลงพื้นที่ดูวิถีกระบวนการการแปรรูปสับปะรดและขั้นตอนของการทำผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า หลังจากที่ได้ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับชาวบ้าน โดยเชิญวิทยากรทางด้านการตลาดไปให้คำแนะนำอีกทางหนึ่ง แล้วแจกแบบสอบถาม แบบปลายเปิด(Open Question) แบบเจาะจงเป็นรายๆ ไป แล้วคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ดังที่แสดงไว้ในอภิปรายผล

กลุ่มเป้าหมาย คือสมาชิกทั้งหมด 33 คน แบ่งเป็นกลุ่มแปรรูปแยมสับปะรด 18 คน กลุ่มทอผ้าขาวม้า 15 คน

ความหมายและความสำคัญของการแปรรูปอาหาร

การแปรรูปอาหาร (Food processing) หมายถึง กระบวนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปร่างและรสชาติของอาหาร ให้มีลักษณะแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณภาพ สามารถเก็บไว้รับประทานได้ เป็นระยะเวลานานและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น เช่น การทำกล้วยตาก กล้วยกวน สับปะรดกวน แยมสับปะรด การทำผลไม้แช่อิ่ม การดองผัก การเชื่อมผลไม้ การทำน้ำผลไม้ การทำกะปิ กุ้งแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น

การแปรรูปอาหารมีความสำคัญ ดังนี้

- 1) ช่วยประหยัดงบประมาณในการจัดซื้ออาหารใหม่
- 2) ช่วยประหยัดทรัพยากร ไม่ทิ้งของเหลือโดยนำมาแปรรูปใหม่
- 3) ทำให้อาหารมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ได้รสชาติใหม่ ทำให้ผู้รับประทานอาหารไม่เบื่อ
- 4) ได้คุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มเติมเนื้อสัตว์หรือผักสด
- 5) ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแปรรูปอาหารให้อาหารชนิดใหม่
- 6) ช่วยถนอมอาหารบางประเภท เช่น ผัก ผลไม้ ที่มีมากตามฤดูกาล เป็นต้น
- 7) ช่วยเพิ่มมูลค่าและรายได้ เช่น การทำกล้วยกวน สับปะรดกระป๋อง เป็นต้น

การแปรรูปและการถนอมผลผลิตมีประโยชน์ดังนี้

1) ช่วยให้เก็บอาหารไว้บริโภคได้นานๆ เนื่องจากการถนอมอาหารเป็นการป้องกันและยับยั้งการ ทำงานและการเข้าทำลายของเชื้อจุลินทรีย์บางชนิด เช่น เชื้อรา เชื้อแบคทีเรียและยีสต์ซึ่งเป็นตัวการ ทำให้ผลผลิตเกิดการเน่าเสียและเสื่อมคุณภาพ

2) ช่วยให้มีความหลากหลายแปลกใหม่รับประทาน การแปรรูปผลผลิตโดยการถนอมอาหาร เป็นการ เปลี่ยนแปลงรสชาติของผลผลิตอย่างหนึ่ง เช่น ทูเรียน ซึ่งสามารถรับประทานสดๆ ในขณะที่ผลทุเรียนสุกได้ที่ แต่ถ้าผลผลิตดังกล่าวมีมากจนเหลือจากการ รับประทานก็สามารถจะแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ซึ่งจะได้อาหารที่แปลกไปจากทุเรียนสด เป็นต้น

- 3) ช่วยให้มื้ออาหารที่ชုပ်ไว้บริโภคตลอดเวลา เพราะการแปรรูปผลผลิตโดยการถนอมอาหารช่วยให้ เก็บรักษาอาหารไว้ได้นานโดยไม่เน่าเสียและไม่เสื่อมคุณภาพ
- 4) ช่วยประหยัดค่าอาหารให้กับครอบครัว กล่าวคือ การถนอมอาหารไว้รับประทานในครอบครัว เป็นการประหยัดค่าอาหารให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง
- 5) ช่วยให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ถ้าหากผลผลิตที่แปรรูปนั้นมีมากจนเหลือจากการรับประทาน ในครอบครัวก็สามารถนำไปจำหน่าย เพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง
- 6) ช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตรมีค่ามากขึ้น เพราะบางครั้งผลผลิตบางชนิดเมื่อนำมาแปรรูป โดยการถนอมอาหารนั้น อาจจะขายได้ในราคาสูงกว่าผลผลิตที่ยังไม่ได้แปรรูป เป็นต้น
- 7) ช่วยให้สะดวกในการบริโภค เนื่องจากผลผลิตบางชนิดเมื่อนำมาแปรรูปแล้วจะช่วยให้ นำรับประทาน และสะดวกในการบริโภคมากขึ้น

วิธีทำแยมสับปะรด

- 1) ปอกสับปะรด เอาตาออกให้หมด ตัดแกนกลางออก
- 2) ใช้มีดหั่นสับปะรดให้เป็นชิ้นเล็กๆ หรือจะใช้เครื่องปั่นก็ได้
- 3) น้ำสับปะรดที่สับละเอียดไปใส่หม้อหรือกระทะเทพลอน ปิดฝาต้มให้เดือด 10 นาที
- 4) ใส่น้ำตาลทราย คนให้เข้ากัน ชิมรส ตามใจชอบ ปริมาณน้ำตาลขึ้นอยู่กับความหวานของสับปะรด
- 5) ใส่เกลือเล็กน้อย เคี่ยวไฟอ่อนไปเรื่อยๆ
- 6) นำเจลลาตินไปผสมน้ำ คนๆ ให้เข้ากัน มันจะอืดขึ้นเรื่อยๆ ถ้าอืดมากก็เติมน้ำอีกได้
- 7) เคี่ยวไฟอ่อนไปเรื่อยๆ 40-50 นาที
- 8) ใส่เจลลาตินที่เตรียมไว้ลงไปคน
- 9) เคี่ยวต่ออีก 10 นาที
- 10) บิบมะนาว ชิมรสตามที่ชอบ
- 11) เคี่ยวอีกหน่อยจนน้ำค่อยๆแห้ง มันจะเหนียวหนืดขึ้น
- 12) ตักใส่กระปุกแก้ว ปิดฝาสนิท (ไม่ต้องรอเย็น)

ที่มา <https://www.wongnai.com/recipes/ugc/f010d1c21af2437a93aa8b0aece7c416?ref=ct>

ความหมายของงานหัตถกรรม

หัตถกรรม (Handicraft) หมายถึง การทำด้วยฝีมือ การช่างซึ่งเริ่มต้นทำกันในบ้าน หมู่บ้าน โดยที่ ชาวบ้านใช้เวลา นอกเหนือเหนือจากอาชีพหลัก เป็นการทำงานอดิเรกเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เพื่อการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นและทำขึ้นเพื่อใช้กันเองในครอบครัว โดยใช้วัสดุที่หาง่ายตามท้องถิ่นนั้นๆ มีรูปแบบเฉพาะตามลักษณะของวัสดุ สภาพการใช้งานและความพอใจของผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่น ทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะ (STYLE) ของท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นสิ่งที่ประดิษฐ์ได้ขยายมากขึ้นจนกลายเป็นอาชีพ สามารถขยายตลาดไปทั่วประเทศหรือเผยแพร่ไปยังต่างประเทศ

หัตถกรรม (CRAFT) หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ แสดงออกถึงความชำนาญ ชำนาญของผู้ผลิต ในขั้นแรกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมามีการพัฒนาและ ปรับปรุงรูปแบบ การใช้วัสดุและกรรม วิธีการผลิตมาโดยตลอดเป็นเวลานานนับพันปีจนเป็นงานศิลปะที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าความงามจนแยกไม่ออกจึงเรียกว่า “ศิลปหัตถกรรม” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2533: 5)

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยใน ชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มชนแต่ละกลุ่มจะพัฒนาสิ่งของขึ้นมาใช้โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ดังนั้น อาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ศิลปะชาวบ้าน” หรือ “ศิลปะพื้นบ้าน” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2533: 10) ที่มา https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/evolution_of_thai_art/16.html

อุปกรณ์การทอผ้าขาวม้า

1. กี่ ประกอบด้วย

1.1 พืมหรือพันทวีเป็นกรอบไม้แบ่งเป็นช่องถี่ๆ ด้วยลวดซี่เล็กๆ สำหรับจัดระเบียบเส้นด้ายยืน ตีกระทบเส้นด้ายพุ่งเพื่อให้ผ้ามีเนื้อแน่นเป็นผืนผ้า

- 1.2 เขาทุก ส่วนใหญ่เป็นตะกอนเชือก จัดกลุ่มเส้นด้ายยืนเปิดช่องด้ายยืน สำหรับ ใส่ด้ายพุ่ง
- 1.3 แกนมันผ้า ใช้มันผ้าที่ทอแล้วใช้ลวด ต้นไม้ที่มีขนาดสม่ำเสมอ และเหยียดตรง
- 1.4 เท้าเหยียบ ใช้ควบคุมการยกตะกอน
- 1.5 ที่นั่ง สำหรับนั่งขณะทอผ้า
- 1.6 กระสวย ใช้สอดใส่ด้ายพุ่งจะมีลักษณะคล้ายเรือ มีร่องใส่แกนกระสวยมีทั้งแบบแกน เตี้ยและแกนคู่
- 1.7 ผัง คือ ไม้เล็ก เรียว ยาวกว่าหน้าผ้าเล็กน้อย ปลาย ๒ ข้างเป็นเหล็กแหลม ใช้สำหรับชิง หน้าผ้าให้ตึง และมีขนาด

คงเดิมขณะทอ

- 1.8 ไม้ขัดขาใจ
2. หลอด ใช้สำหรับพันเส้นด้าย
3. อัก ใช้พันเส้นด้าย เพื่อจัดระเบียบ
4. ไม้คอนอัก (หางเหิน)
5. หลักเฟือง(หลักคัน) โครงไม้สำหรับเตรียมด้ายยืน เป็นอุปกรณ์สำหรับพันเส้นด้ายที่คั่นตามจำนวนความยาวที่ต้องการมีลักษณะ เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 2 เมตร ยาว 5 – 8 เมตร ที่หัวหลักคัน มีหลักสูง ประมาณ 6 นิ้ว สามารถเตรียมด้ายยืนยาว 20 – 30 เมตร
6. หลาปั่นหลอด (ใน) เป็นเครื่องมือสำหรับกรอผ้าเข้าหลอดด้ายก่อนที่จะนำไปใส่กระสวย ต้องนำไปใช้ ร่วมกับระวิง มีลักษณะด้านหนึ่งเป็นกงล้อขนาดใหญ่มีเพลหมุนด้าย มีสายพานต่อไปยังท่อเล็กๆ ที่ปลายอีกข้างหนึ่ง
7. กง ใช้พันเส้นด้าย เพื่อเตรียมใจด้ายสำหรับฟอกและย้อม

วัสดุที่ใช้ทอผ้าขาวม้า

1. เส้นใยประดิษฐ์สังเคราะห์
2. ด้ายคอเสื้อ

ขั้นตอนการเตรียมด้ายทอผ้าขาวม้า มีดังนี้

1. การเตรียมด้ายยืน คือ ด้ายที่ใช้เป็นพื้นในการทอผ้าเป็นด้ายแกนกลางของผ้า ซึ่งเริ่มจากการแยกเส้น ใยผ้าด้ายคือเส้น ออกเป็นเส้นแยกสีต่างๆ แล้วนำด้ายที่แยกออกมาได้ไปปั่นใส่อัก เมื่อได้เส้นด้ายที่ปั่นใส่อักมาก พอแล้ว จึงนำไปคั่นใส่หลักคัน(หลัก คัน) เมื่อได้เส้นด้ายที่คั่นใส่หลักคันมากพอแล้ว จะเก็บผ้าเป็นเครือแล้วจึง นำเครือผ้าที่ได้ไปสับใส่ฟืม ก่อนจะเริ่มการทอผ้า
2. การเตรียมด้ายพุ่ง คือ ด้ายที่ทอในหลายขวางของเนื้อผ้า เป็นด้ายที่อยู่ในหลอดด้ายมีสีต่างๆ ตาม ต้องการ แล้วนำไป บรรจุใส่กระสวยก่อนนำไปทอ ซึ่งได้มาจากขั้นตอนเดียวกันกับด้ายยืน จะแตกต่างกันก็แค่การนำด้ายที่ได้จากการปั่นใส่อัก แล้วนำมา ปั่นใส่หลอดด้าย แล้วนำไปบรรจุใส่รางกระสวยก่อนนำไปทอเป็นด้ายพุ่ง เพื่อใช้สำหรับพุ่งไปในช่องด้ายยืนขณะทอผ้าในก็

ขั้นตอนการทอผ้าขาวม้า มีดังนี้

การทอผ้า คือการทำให้เส้นด้ายสองกลุ่มขัดกัน โดยทั้งสอง พวกตั้งฉากกัน เส้นด้ายกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายยืน และอีกกลุ่มหนึ่ง เรียกว่า ด้ายพุ่ง ลักษณะของการขัดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืน จะขัดกันแบบธรรมดา ที่ เรียกว่าลายขัดหรืออาจจะเพิ่มเทคนิคพิเศษ เพื่อให้ผ้ามีลวดลาย สีเส้นที่สวยงามแปลกตา ในขั้นตอนการเตรียมการ ทอผ้า ระหว่างทำการเดินด้ายยืนต้องพยายามดึงเส้นยืนให้พอดี เสมอกันเพื่อให้ผ้าที่ทอออกมามีความสวยงามละเอียดและเนื้อผ้ามีความสม่ำเสมอของเส้นด้าย ในการทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้าผู้ทอ ต้องมีความละเอียด ระวังระมัดระวังในการทอ เนื่องจากลวดลายอาจมีความคลาดเคลื่อนหลวมล้ากันตามความชำนาญและความประณีต ของผู้ทอเส้นยืน และเส้นพุ่งยากง่ายขึ้นอยู่กับทักษะและความชำนาญของผู้ทอ ดังมีขั้นตอนดังนี้

1. สืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนมันด้ายยืน และร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในลูกแต่ละชุดและฟืม ดึง ปลายเส้นด้ายยืน ทั้งหมดมันเข้ากับแกนมันผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ กรอผ้าเข้ากระสวย เพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง
2. เริ่มการทอโดยยกเครื่องแยกหมู่ทุก เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยก ออกและเกิดช่องว่าง สอดกระสวยด้าย พุ่งผ่าน สลับ เขาทุกชุดที่ 1 ยกเข้าชุดที่ 2 สอดกระสวยด้ายพุ่งกลับ ทำสลับกันไปเรื่อยๆ
3. การกระทบฟืม เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบฟืม เพื่อให้ด้ายพุ่งแน่นหนาติดกันได้ เนื้อผ้าที่แน่นหนา
4. การเก็บหรือมันผ้า เมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะมันเก็บในแกนมันผ้า โดยผ่อนแกนด้ายยืนให้ คลายออกและ ปรับความตึงหย่อนใหม่ ให้พอเหมาะ
5. ทอผ้าต่อไปเรื่อยๆ จนหมดด้ายในเครือด้ายแล้วจึงท การเก็บผ้าที่ทอเสร็จ ซึ่งในการทอผ้า 1 เครือจะ ใช้เวลา โดยประมาณ 1 สัปดาห์ ขึ้นอยู่กับความชำนาญในการทอผ้าและความขยันของผู้ทอ

6. ในการทอผ้าขาวม้า 1 ผืน จะมีความกว้าง 80 เซนติเมตร มีความยาว 2.20 เซนติเมตร ที่มา [https://district.cdd.go.th/pakhat/wp-content/uploads/sites/908/2020/06/14.- สืบค้นเพิ่มเติม](https://district.cdd.go.th/pakhat/wp-content/uploads/sites/908/2020/06/14.-สืบค้นเพิ่มเติม)

ผ้าขาวม้าสารพัดประโยชน์

1. ใช้นุ่งอาบน้ำ	2. ทำความสะอาดร่างกาย
3. ใช้ซับเหงื่อ	4. ปูรองนั่ง
5. นอนโพลีคาร์บอนิกกันแดด	6. โพลีคาร์บอนิกกันแดด
7. ผูกทำเปเล	8. ใช้นุ่งอยู่บ้านแทนกางเกง
9. คาดเอว	10. ห่ม - คลุม ร่างกาย
11. ใช้ห่อของแทนย่าม	12. นุ่งกระโจมอกแทนผ้าถุง
13. ปิดฝุ่น - แผลง - ยุง	14. ใช้มัดแทนเชือก
15. ใช้ผลิตเปลี่ยนเสื้อผ้า	16. ม้วนหนุนแทนหมอน
17. บังแดด - ฝน - ลม	18. ทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้
19. ใช้เช็ดตัวแทนผ้าเช็ดตัว	20. ทำผ้าขี้ริ้ว พรหมเช็ดเท้า
21. ใช้โบกแทนพัด	22. ใช้แทนผ้าพันแผล
23. ทำผ้ากันเปื้อน	24. คลุมโต๊ะ
25. ผ้านามัยสำหรับคุณผู้หญิง	26. ทำผ้าอ้อมสำหรับเด็ก
27. อุปกรณ์การเล่นของเด็ก	

ที่มา http://pingsis11.blogspot.com/2018/01/blog-post_38.html

การส่งเสริม (Promotion) คือ เกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น เช่น ส่งเสริมการลงทุน ส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมการขาย เป็นต้น ที่มา <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute>

ถึงแม้ว่าการแปรรูปสินค้าต่างๆให้เป็นผลิตภัณฑ์และและหัตถกรรมประเภทต่างๆจะมีประวัติความเป็น มาคู่กับสังคมไทย มาเป็นเวลานานแล้วก็ตามแต่หาเชื่อว่าทุกพื้นที่ที่ทำอาชีพเสริมเหล่านี้จะประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ไม่ หมู่บ้านเหล่ากอหก นี้ก็เช่นกัน ชาวบ้านทำอาชีพเสริมนี้กันมานานตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านได้สักระยะหนึ่ง แต่ด้วยข้อจำกัดในหลายๆอย่างของชาวบ้าน เช่น การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือแม้กระทั่งการส่งเสริมเรื่องการตลาด เป็นต้น จึงกลายเป็นว่า ปล่อยตามยถากรรม คือครอบครัวไหนจะมีหนทางจำหน่ายอย่างไร ก็ทำไป แล้วแต่ความสามารถ โดยภาพรวมที่เป็นอยู่คือ ทำไว้ใช้บริโภคเองใช้สอยเองมากกว่าหรือเอาไว้เป็นของฝากให้กับแขกในโอกาสสำคัญ

ดังนั้นผู้ศึกษาเองจึงมีแนวความคิดที่อยากจะส่งเสริมและสนับสนุนชาวบ้านให้มีรายได้จากอาชีพเสริมนี้ให้เป็นกิจลักษณะ จึงได้มีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตลาดและช่องทางการจำหน่ายสินค้า แม้กระทั่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วย จึงเป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐด้วยโมเดล บีซีจี (BCG Model) กับยุทธศาสตร์ข้อที่ 1 เรื่อง การเกษตรและอาหารที่วางสร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ธรรมชาติไม่ใช่เพียงทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่ใช้แล้วหมดไป แต่ธรรมชาติจะเป็นแหล่งกำเนิด ของชีวิตและทุกสรรพสิ่งบนโลกเป็นพื้นฐานของความอยู่ดีกินดีของมนุษย์รวมถึงการนำกลับมาใช้ซ้ำตามหลัก การหมุนเวียน

ผลการศึกษา

ผลจากการที่ได้ลงพื้นที่สำรวจของชาวบ้านในการผลิตแปรรูปแยมสับปะรด และกระบวนการทำผ้าขาวม้าหัตถกรรมท้องถิ่น และได้สอบถามปัญหาและความต้องการของชาวบ้านแล้ว จึงได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการขาย แล้วมีการแจกแบบสอบถามปลายเปิดทั้ง 33 คน คือกลุ่มทำแยมสับปะรด 18 คน กลุ่มทอผ้าขาวม้า 15 คน แล้วคิดออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์โดยภาพรวม ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

- ชาวบ้านทำแยมสับปะรดยังขาดเทคนิคในการสร้างสีสัน ให้กับสินค้า เช่นทำให้สีสดใส น่ารับประทาน เป็นต้น 13 คน คิดเป็นร้อยละ 83 เปอร์เซ็นต์

- ชาวบ้านที่ทอผ้าขาวม้ายังคงทำลายผ้าขาวม้าแบบเดิมๆ ยังขาดการสร้างรูปแบบลวดลาย สีสันที่หลากหลาย 15 คน คิดเป็นร้อยละ 86 เปอร์เซ็นต์

- ชาวบ้านทั้งสองกลุ่มขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการกระจายสินค้า 31 คน คิดเป็นร้อยละ 93 เปอร์เซ็นต์

บทสรุป

โครงการนี้เกิดขึ้นเมื่อช่วงกลางปี พ.ศ. 2565 ในฐานะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอีกหลายแห่งในประเทศไทยมีส่วนขับเคลื่อนในโครงการนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเป็นหนึ่งในสถาบันพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองรับนโยบายบีซีจี โมเดล (BCG Model) หนึ่งใน 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1. เกษตรและอาหาร 2. สุขภาพและการแพทย์ 3. พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และ 4. การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บางโครงการเป็นต้นน้ำบางโครงการเป็นกลางน้ำบางโครงการเป็นปลายน้ำ ในฐานะที่การแปรรูปสินค้าและหัตถกรรมบ้านเหล่ากอ หกดำเนินการมาเป็นระยะหนึ่งแล้วสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่กลางน้ำและปลายน้ำได้อย่างเต็มตัว

ตามที่ได้ศึกษาและติดตามโครงการนี้มาสรุปได้ว่าเป็นโครงการที่น่าสนับสนุนเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากความตั้งใจของชาวบ้านที่ขาดการ สนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การหาวิทยากรมาเพิ่มเติมความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งการแปรรูป สับปะรด มีการเพิ่มสีสันให้น่ารับประทานมากขึ้น และผ้าขาวม้าทำให้มีลวดลาย สีสันสะดุดตายิ่งขึ้น พร้อมทั้งหาช่องทางการจำหน่ายหรือตลาดให้กว้างกว่านี้ก็จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่งซึ่งนั่นหมายถึงการพัฒนาที่เข้าสู่ระบบ บีซีจีอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะของชาวบ้าน

1. ต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จัดหาวิทยากรมาอบรมต่อยอดเพิ่มประสิทธิภาพกับอาชีพเสริมนี้
2. ต้องการให้หน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ ช่วยหาช่องทางการจำหน่ายทางสื่อออนไลน์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

บีซีจีคืออะไร. (2565, 10 ธันวาคม). สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล ถ.นครปฐม เขตดุสิต กรุงเทพฯ <https://www.thaigov.go.th/news/contents/ministry_details/38369>

มาที่นี้รู้เรื่องเลย, บ้านเหล่ากอหก. (2565, 12 ธันวาคม). <<https://www.gotoloei.com>>

หัตถกรรม. (2565, 13 ธันวาคม). <https://www.baanjomyut.com/library_2/extension3/evolution_of_thai_art/16.html>

ประโยชน์ผ้าขาวม้า. (2565, 15 ธันวาคม). <http://pingsis11.blogspot.com/2018/01/blog-post_38.html>

แยมสับปะรด. (2565, 15 ธันวาคม). <<https://www.wongnai.com/recipes/ugc/f010d1c21af2437a93aa8b0aece7c416?ref=ct>>

การส่งเสริม. (2565, 18 ธันวาคม). <<https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute>>